

УДК: 656.1/5

DOI:10.33744/0365-8171-2024-115.1-208-216

УДК: 656.1/5

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ У
СУЧАСНИХ УМОВАХ

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF THE ORGANIZATION OF TRANSPORT SERVICES IN
MODERN CONDITIONS

Коваленко Наталія Василівна, доктор економічних наук, професор кафедри «Менеджмент». Національний транспортний університет, Київ, Україна, kovalenko-nv@ukr.net,

<https://orcid.org/0000-0001-8011-1373>

Малахова Юлія Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри «Менеджмент». Національний транспортний університет, Київ, Україна, yu.malakhova@ntu.edu.ua,

<https://orcid.org/0000-0002-8769-7597>

Константинов Ярослав Олександрович., аспірант кафедри менеджменту, Національний транспортний університет, Київ, Україна, y.konstantinov0508@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-1003-9075>

Хміль Сергій Миколайович, аспірант кафедри менеджменту, Національний транспортний університет, Київ, Україна, melance.77@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-7374-6205>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню концептуальних засад організації транспортних послуг у сучасних умовах. Для того, щоб в умовах воєнного стану та у післявоєнний період транспортна галузь України ефективно функціонувала та конкурувала, розвивалася, транспортні послуги повинні розглядатися як комерційна діяльність з погляду транспортних підприємств та дія, що призводить до корисного ефекту з погляду споживачів.

У статті всебічно розглядаються дефініції транспортних послуг, що закріплені у законодавчих актах України, та власні точки зору науковців. Проаналізовано обсяги вантажних перевезень та перевезень пасажирів за 2021-2023 рр. Описано головні зовнішні фактори, які стримують розвиток транспортної діяльності в Україні, але вирішення цих проблем може водночас стимулювати інвестиції в транспортну інфраструктуру, сприяти розвитку міжнародних транспортних маршрутів та підвищити конкурентоспроможність країни на світовому ринку. Виокремлено групу факторів, які є необхідними для розвитку галузі та можуть мати свої віддзеркалення в обмеженнях або проблемах у розвитку ринку перевезень, але в той же час їх вирішення або впровадження може сприяти стимулюванню попиту на транспортні послуги та загальному розвитку цього ринку. Фактори, що впливають на розвиток ринку перевезень виокремлено у три групи: перша група факторів визначає вплив на загальну кон'юнктуру економіки держави та соціально-політичний стан; друга група фактори, що впливають на діяльність вантажних перевізників та третя група - фактори, що впливають на пасажирських перевізників. Визначено, що концепція синергічної транспортної послуги сприяє створенню комплексної та оптимізованої транспортної системи, підвищуючи зручність, швидкість та ефективність переміщення, зменшуючи витрати часу та грошей для споживачів. Результати дослідження в подальшому можуть бути використані в управлінні розвитком транспортних підприємств, що сприятиме підвищенню їх економічної ефективності та конкурентоспроможності.

Ключові слова: транспортна послуга, організація, конкурентоспроможність, обсяг перевезень, розвиток транспортного сектору, синергетична транспортна послуга.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Стратегічна мета розвитку транспортних послуг в Україні полягає у створенні конкурентоспроможних транспортних перевезень, орієнтованих на максимальне задоволення потреб суб'єктів транспортно-дорожнього комплексу України. Досягнення поставленої мети вимагає часу, матеріально-технічних, фінансових ресурсів, що, в свою чергу, залежить від макроекономічної та фінансової стабільності, зовнішньої політики та інституційних умов. Тому важливим є вибір правильної тактики дій на найближчі роки. При цьому слід виходити з об'єктивного аналізу реальної економічної ситуації, оцінки наявних тенденцій та прогнозу можливих змін у соціально-економічному становищі країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню аналізу концептуальних засад транспортних послуг присвячено багато наукових досліджень. Аналіз наукових праць щодо організації транспортних послуг вітчизняними науковцями, серед яких Бабич В.П., Дейнека О.Г., Новікова А.М., Пашенко Ю.Є., Скидоненко Н.В., Шинкаренко В.Г. та ін. і зарубіжними науковцями - Є.Майлз, Дж. Сундбо, Ф. Галлуата, М. Міозз, Л. Соет та ін., що концептуальні засади організації транспортних послуг у сучасних умовах потребують подальшого дослідження.

Мета статті. Метою статті є узагальнення концептуальних засад транспортної послуги для подальшого запровадження у контексті управління розвитком транспортних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вторгнення Російської Федерації на територію України призвело до надзвичайних втрат для української економіки та населення, війна спричинила руйнівні наслідки для вітчизняної та світової економік, знижуючи темпи росту, пришвидшуючи інфляцію та підвищуючи ціни на продовольство та паливо. Процес економічного розвитку України знаходиться під впливом значної кількості факторів створюючи можливості для інноваційного економічного зростання. Інноваційне економічне зростання базується на розвитку науково-технічного

прогресу, підвищенні національної безпеки України, ухваленні соціально важливих рішень, формулюванні стратегій розвитку галузей.

Відповідно до Розпорядження КМУ від 30 травня 2018 р. № 430-Р «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року» транспортна галузь є однією з ключових галузей економіки, яка включає розвинену залізничну мережу, мережу автомобільних доріг, морські порти, річкові термінали, аеропорти та широку мережу авіаційних сполучень, а також вантажні митні термінали, що створює необхідні умови для задоволення потреб користувачів у транспортних послугах та розвитку підприємницької діяльності.

Транспорт є однією з найважливіших галузей суспільного виробництва і покликаний задовольняти потреби населення та суспільного виробництва в перевезеннях [2]. Розвиток і вдосконалення транспортної інфраструктури та транспортних засобів є важливою складовою стратегії розвитку країни. Державні цільові програми встановлюють конкретні завдання, цілі і напрямки розвитку транспорту, а також визначають інвестиційні потреби і механізми їх фінансування. Ці програми розробляються з урахуванням потреб суспільства, економічних та екологічних вимог, а також залучають наукові й технічні знання та досягнення для впровадження сучасних технологій у транспортну сферу.

Поняття транспортних послуг закріплюються у законодавчих актах України, які регулюють діяльність різних видів транспорту. Відповідно до ЗУ «Про транспорт» транспортна послуга - перевезення вантажів та комплекс допоміжних операцій, що пов'язані з доставкою вантажів автомобільним транспортом [2]. Відповідно до Правил перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні» послуга з перевезення пасажирів чи вантажів - перевезення пасажирів чи вантажів транспортними засобами на договірних умовах із замовником послуги за плату [3]. Відповідно до ЗУ «Про міський електричний транспорт» транспортні послуги - перевезення пасажирів та їх багажу міським електричним транспортом, а також надання інших послуг, пов'язаних з таким перевезенням [1].

Вітчизняне законодавство не містить комплексного визначення поняття «транспортна послуга» обмежуючись лише окремими видами транспорту. Ця прогалина надає можливість науковцям формулювати власні точки зору щодо дефініції транспортних послуг, тому проаналізуємо деякі основні трактування (табл. 1).

Як видно із вище представленої таблиці, визначення поняття «транспортна послуга» стосується різних підходів до визначення теоретичної складової даного визначення. Проте варто вказати, що всі ці підходи ґрунтуються на виробленні певних дій, направлених на чітко визначений результат для транспортного підприємства та споживача транспортних послуг. Для транспортного підприємства – транспортна послуга розглядається як комерційна діяльність, що пов'язана із переміщенням вантажів і пасажирів. Для споживача – транспортна послуга розглядається як дія, що призводить до корисного ефекту, задовольняючи його потреби у переміщенні.

Після початку повномасштабного вторгнення ситуація на ринку перевезень виявилася практично катастрофічною, з чотирьох традиційних сегментів ринку, а саме авіаційного, морського, залізничного та автомобільного, діяльність перших двох фактично була призупинена, оскільки повітряний простір та більшість морських портів України були закриті після введення режиму воєнного стану. Таким чином, на залізничний та автомобільний транспорт було покладено завдання компенсувати втрачені ресурси галузі.

Таблиця 1 – Трактування поняття «транспортна послуга» Джерело: [4,5,6, 9, 10]

Table 1 – Interpretation of the concept of "transportation service" Source: [4,5,6, 9, 10]

Джерело	Трактування терміна
Бичікова Л.А. [4]	Будь-яка операція, яка хоча і не входить до складу традиційного процесу перевезення, але цілком і повністю пов'язана з його підготовкою і проведенням.
Брайковська А.М. [5]	Процес переміщення вантажів та пасажирів, а також комплексу супутніх операцій та робіт, що пов'язані з його підготовкою та здійсненням.
Власенко Д.О. [6]	Результат транспортної роботи з переміщення вантажів і пасажирів (предмет послуги), а також сукупності супутніх, доповнюючих перевізний процес операцій, які виконуються транспортним підприємством (суб'єкт послуги) за попередньою заявою клієнта (об'єкт послуги).
Матвєєва А.В. [10]	Сукупність зобов'язань, урегульованих нормами права, опосередкованих відповідними договорами, забезпечених господарсько-правовими засобами державного регулювання, та пов'язаних із фізичним переміщенням у просторі пасажирів, багажу, вантажів
Лукаsevич-Крутник І. С. [9]	Дія або сукупність дій (діяльність), спрямованих на здійснення перевезення та (або) надання інших допоміжних для здійснення переміщення пасажирів, багажів, вантажів операцій.

Вітчизняний ринок транспортних послуг зазнав значних під впливом змін економічних умов, транспортних маршрутів, соціальних умов. Транспортні компанії та уряд працюють разом для забезпечення безперебійного функціонування транспортної системи та забезпечення потреб населення та економіки (рис. 1).

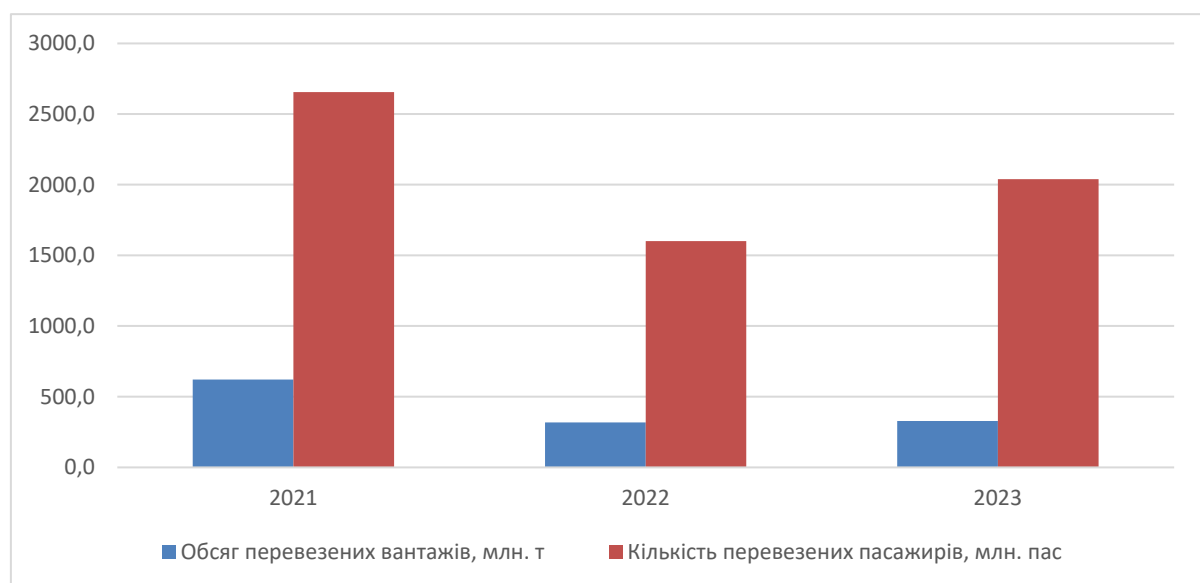

Рисунок 1 – Обсяг перевезених вантажів та пасажирів в Україні 2022–2023* рр. Джерело: [7]

Figure 1 – Volume of transported cargo and passengers in Ukraine in 2022–2023* Source: [7]

* Дані наведено без урахування тимчасово окупованих Російською Федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велись) бойові дії.

У 2023 році обсяг перевезень вантажів збільшився на 3,3% у порівнянні з 2022 роком (327,9 млн.т). Проте це на 47,2% менше, ніж у 2021 році, коли обсяг перевезень вантажів 621,3 млн т. Щодо пасажирських перевезень, у 2023 році перевезено близько 2 мільярдів пасажирів, що на 27,4% більше, ніж у 2022 році (1,6 млрд.). Проте це на 23,2% менше, ніж у 2021 році, коли було перевезено близько 2,66 млрд. пасажирів.

У цілому, у порівнянні з 2021 роком, обсяг вантажних перевезень скоротився на 43,6%, а пасажирських - на 37,2%, при цьому, важливо зазначити, що у 2022 році спостерігалось значне скорочення обсягів перевезень: 49% - вантажних та 40% - пасажирських.

Залізничним транспортом протягом 2023 року перевезено 148,4 млн. тон вантажів та 41,26 млн. пасажирів приміськими поїздами, 25 млн пасажирів поїздами далекого сполучення, до країн Європи - 2,1 млн пасажирів. Упродовж 2022 року Україна повністю перенаправила свій експорт до країн ЄС, частка експорту зросла з 40,4% на початку 2022 року до 68,8% у листопаді того ж року. При цьому у III кварталі 2022 року відбулося уповільнення зростання тарифів на автомобільні перевезення в ЄС, а у IV кварталі - падіння цін на перевезення, що викликано уповільненням споживання та промислового виробництва в Європі. Зменшення виробництва призвело до зниження попиту на транспортні послуги, особливо на експортних маршрутах. Незважаючи на зниження попиту, тарифи на перевезення залишалися високими через високу вартість пального, дефіциту водіїв, факторів, що утримують тарифи на високому рівні (екологічні та технологічні вимоги), та запроваджене ембарго на дизельне паливо з Росії. Перевізники встановлюють високі тарифи через обмежені можливості зниження цін у зв'язку з високими витратами та внутрішніми обмеженнями на ринку.

Драйвери перевезень формують фактори, які є основною рушійною силою перевезень, звичайно, що проблеми вітчизняної економіки зачіпають функціонування транспорту в багатьох його аспектах. На даний час об'єктивною реальністю є розвиток автомобільного та залізничного транспорту як основних елементів системи вітчизняного транспорту.

Цінність транспортної послуги – це суб'єктивна характеристика, яка відображає міру значущості послуги з перевезення для кожного конкретного пасажирів. Переважний вплив на споживчу цінність транспортної послуги формує стан транспортних засобів, комфорт, професійність водіїв. Послуга з перевезення коштує стільки, скільки готовий заплатити пасажир, а скільки за нього заплатить пасажир залежить від тієї цінності, яку він очікує отримати від надання транспортної послуги [8].

Взаємодія державних та приватних суб'єктів на ринку транспортних послуг формує глобальну систему, яка визначає ефективність та розвиток економіки країни, а також підприємств, їх співпраця визначається партнерством, що впливає на організацію процесів перевезень пасажирів та вантажів. Одним із ключових факторів для збільшення обсягу перевезень є зниження вартості транспортних послуг. Це досягається шляхом оптимізації виробничих процесів, впровадження інноваційних технологій, співпраці у використанні транспортних мереж, а також шляхом підтримки з боку держави у формі стимулюючих заходів та регулювання ринку. Отже, ефективна взаємодія держави та приватного сектору сприяє зростанню обсягів перевезень, що в свою чергу сприяє розвитку економіки країни та підприємств.

Головними зовнішніми факторами, які стримують розвиток транспортної діяльності в Україні є:

- конфлікти та напружені міжнародні відносини, що призводять до обмежень у міжнародних транспортних зв'язках та ускладнюють експорт та імпорт товарів і послуг;
- економічні обмеження до фінансових ресурсів, ринків, технологій, що ускладнюють розвиток транспортного сектору;
- зміни глобальної економіки, які призводять до коливання валютних курсів, цін на нафту та інші сировинні матеріали та впливають на вартість перевезень та загальну ефективність транспортних компаній;

- укладення та зміна торгівельних угод, що впливає на умови та обсяги міжнародних перевезень та на доступ до ринків інших країн;

- транспортна інфраструктура, що впливає на доступність маршрутів та транспортних вузлів.

В зовнішньому середовищі формуються основні характеристики ринку транспортних послуг: тип, ємність, конкуренти, склад, трудові ресурси тощо. Група факторів передбачає наявність чинників, які є необхідними для розвитку галузі та є найбільш суттєвими для досягнення поставленої мети (табл. 2).

Таблиця 2 – Фактори, що впливають на розвиток вітчизняного ринку перевезень Джерело: запропоновано авторами

Table 2 – Factors affecting the development of the domestic transportation market Source: suggested by the authors

Група факторів	Фактори, що стимулюють зростання попиту на перевезення	Фактори, що стримують попит на перевезення
Фактори, що впливають на загальну кон'юнктуру економіки держави та соціально-політичний стан	Зростання ВВП, розвиток зовнішньоекономічних відносин, зростання доходів громадян, лібералізація ринку, діджиталізація	Спад ВВП, військові дії, девальвація національної валюти, зменшення обсягів експорту та імпорту, блокада спільних з Україною прикордонних переходів
Фактори, що впливають на діяльність вантажних перевізників	Наявність та інвестиції у транспортну інфраструктуру, нові транспортні маршрути, розвиток інтермодальних та мультимодальних перевезень	Наявність компанії-монополіста, нерозвинена інфраструктура, неможливість забезпечити безпеку перевезень
Фактори, що впливають на діяльність пасажирських перевізників	Запровадження нових технологій, модернізація транспортних засобів, розвиток мережі представництв підприємства	Низька ефективність парку транспортних засобів, зростання експлуатаційних витрат, складність залучення інвестицій

Фактори, що впливають на розвиток ринку перевезень виокремлено у три групи. До першої групи відносяться ті, що залежать від економічної та соціально-політичної ситуації у державі загалом. До другої групи доцільно віднести тих, які здійснюють лише вантажні перевезення. До третьої групи необхідно віднести фактори, що впливають на пасажирських перевізників. Отже, для успішного розвитку ринку перевезень необхідним є комплексний підхід до його розвитку. Тільки за умови взаємозв'язку та взаємодії всіх складових транспортного комплексу можна досягти його ефективного розвитку та забезпечення потреб населення та економіки країни.

Транспортний комплекс України складається з різних видів транспорту, які функціонують взаємозалежно і мають взаємозв'язок між собою. Розвиток цього комплексу потребує не лише окремих заходів вдосконалення кожного виду транспорту, але й врахування їх взаємодії та синергії. Наприклад, покращення інфраструктури залізничного транспорту може позитивно вплинути на логістику вантажних перевезень, а розвиток автомобільних шляхів може полегшити доступ до залізничних вокзалів та інших транспортних вузлів. Крім того, комплексний підхід передбачає координацію зусиль між різними галузями влади, приватним сектором, науковими установами та громадськістю для досягнення спільних цілей щодо розвитку транспортного сектору.

Синергетична транспортна послуга - це концепція, за якої різні види транспорту співпрацюють між собою для забезпечення більш ефективного та зручного переміщення пасажирів або вантажів. Сутність послуги полягає в тому, щоб об'єднати різні види транспорту - залізничний, автомобільний,

водний, повітряний та інші - для створення комплексної та оптимізованої транспортної системи, підвищивши зручність, швидкість та ефективність переміщення, зменшивши витрати часу та грошей для споживачів.

Висновки. Отже, розвиток транспортного комплексу України можна розглядати з погляду концепції синергетичної транспортної послуги, що сприяє підвищенню ефективності транспортної системи за рахунок оптимізації використання різних видів транспорту; зростанню конкурентоспроможності за рахунок оптимізації транспортної інфраструктури та покращенню логістичних процесів; зниженню витрат для підприємств за рахунок зменшення витрат на паливо, платіжних витрат тощо; розвитку інфраструктури за рахунок об'єднання зусиль споріднених підприємств та державних інституцій за кластерною моделлю.

Перелік посилань

1. Закон України «Про міський електричний транспорт» від 29 червня 2004 р № 1914 – IV URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Закон України «Про транспорт» від 10.11.1994 № 232/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Наказ Міністерства транспорту України від 14.10.97 N 363 «Про затвердження правил перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0128-98>
4. Бичікова Л. А. Тенденції розвитку сфери транспортних послуг. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6. С. 33–36
5. Брайковська А.М. Дослідження особливостей формування ринку транспортних послуг як середовища функціонування підприємств транспорту. *Економіст*. 2012. №9 С. 50-54.
6. Власенко Д. О. Теоретико-методичні підходи до визначення особливостей маркетингу транспортних послуг. 2010. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/25672/3/market.pdf>
7. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Коваленко Н.В., Малахова Ю.А. Особливості ціноутворення міжнародних транспортних послуг. *Науковий журнал «Автомобільні дороги і дорожнє будівництво»*. 2022. Вип. 112 С. 441-449. DOI: 10.33744/0365-8171-2022-112-441-449
9. Лукасевич-Крутник І. С. Поняття та ознаки транспортних послуг. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2016. № 2. С. 113-117.
10. Матвеева А.В. Ринок транспортних послуг: поняття, учасники та об'єкти. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. Вип. 1 (64) С. 135-143.

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF THE ORGANIZATION OF TRANSPORT SERVICES IN MODERN CONDITIONS

Nataliia Kovalenko, Dr. of Economics, Professor of the Department of Management, National Transport University, kovalenko-nv@ukr.net, Kyiv, Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelyanovich-Pavlenko str., 1. <https://orcid.org/0000-0001-8011-1373>

Yuliia Malakhova, Ph.D. Economics, associate professor of the Department of Management, National Transport University, e-mail: yu.malakhova@ntu.edu.ua, Ukraine, 01010, Kyiv, M. Omelyanovich-Pavlenko str., 1. <https://orcid.org/0000-0002-8769-7597>

Yaroslav Konstantinov, graduate student of the Department of Management, National Transport University, Kyiv, Ukraine, y.konstantinov0508@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0002-1003-9075>

Serhii Khmil, graduate student of the Department of Management, National Transport University, Kyiv, Ukraine, melance.77@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0008-7374-6205>

Abstract. The article is devoted to the study of the conceptual foundations of the organization of transport services in modern conditions. In order for the transport industry of Ukraine to function effectively, compete and develop in the conditions of martial law and in the post-war period, transport services should be considered as a commercial activity from the point of view of transport companies and an action that leads to a beneficial effect from the point of view of consumers.

The article comprehensively examines the definitions of transport services enshrined in the legislative acts of Ukraine and the scientists' own points of view. The volumes of freight transportation and passenger transportation for 2021-2023 are analyzed. The main external factors that hold back the development of transport activities in Ukraine are described, but solving these problems can simultaneously stimulate investments in transport infrastructure, promote the development of international transport routes and increase the country's competitiveness on the world market. A group of factors is singled out, which are necessary for the development of the industry and may be reflected in restrictions or problems in the development of the transport market, but at the same time their solution or implementation can contribute to stimulating the demand for transport services and the general development of this market. Factors affecting the development of the transportation market are divided into three groups: the first group of factors determines the impact on the general economic situation of the state and the socio-political state; the second group of factors affecting the activity of cargo carriers and the third group - factors affecting passenger carriers. It was determined that the concept of synergistic transport service contributes to the creation of a comprehensive and optimized transport system, increasing the convenience, speed and efficiency of movement, reducing the cost of time and money for consumers. The results of the research can be used in the future in managing the development of transport enterprises, which will contribute to increasing their economic efficiency and competitiveness.

Key words: transport service, organization, competitiveness, volume of transport, development of the transport sector, synergistic transport service.

References

1. Law of Ukraine "On Urban Electric Transport" dated June 29, 2004 No. 1914 – IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Law of Ukraine "On Transport" dated November 10, 1994 No. 232/94 – VR. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Order of the Ministry of Transport of Ukraine dated 14.10.97 N 363 "On approval of the rules for the transportation of goods by road transport in Ukraine". URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0128-98>
4. Bychikova L. A. (2014) Tendentsii rozvytku sfery transportnykh posluh [Trends in the development of the field of transport services]. *Visnyk. Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. № 6. P. 33–36 [in Ukrainian].
5. Braikovska A.M. (2012) Doslidzhennia osoblyvostei formuvannia rynku transportnykh posluh yak seredovyshecha funktsionuvannia pidpriemstv transportu [Study of the peculiarities of the formation of the transport services market as an environment for the functioning of transport enterprises]. *Ekonomist*. №9. P. 50-54 [in Ukrainian].

6. Vlasenko D. O. (2010) Teoretyko-metodychni pidkhody do vyznachennia osoblyvostei marketynhu transportnykh posluh. [Theoretical-methodical approaches to determining the peculiarities of marketing of transport services]. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/25672/3/market.pdf> [in Ukrainian].

7. State Statistics Service of Ukraine URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Kovalenko N.V., Malakhova Yu.A. (2022) Osoblyvosti tsinoutvorennia mizhnarodnykh transportnykh posluh. [Features of the pricing of international transport services] *Naukovyi zhurnal «Avtomobilni dorohy i dorozhnie budivnytstvo»*. Vyp. 112 S. 441-449. DOI: 10.33744/0365-8171-2022-112-441-449

9. Lukasevych-Krutnyk I. S. (2016) Poniattia ta oznaky transportnykh posluh. [Concepts and signs of transport services]. *Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*. № 2. S. 113-117. [in Ukrainian].

10. Matvieieva A.V. (2011) Rynok transportnykh posluh: poniattia, uchastnyky ta obiekty. [Transport services market: concepts, participants and objects]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. Vyp. 1 (64) S. 135-143 [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції 12.04.2024